

Т. Г. Гончарук

**В. Н. КАРАЗИН (1773–1842 РР.) ТА ОДЕСА:
ДО ІСТОРІЇ ЗВ'ЯЗКІВ ЗАСНОВНИКА ХАРКІВСЬКОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ТА «НОВОЇ ПАЛЬМИРИ»**

Ключеві слова: В. Н. Каразин, історія Одеси.

Ключевые слова: В. Н. Каразин, история Одессы.

Key words: V. N. Karazin, history of the Odessa.

В науковій літературі не згасає інтерес до постаті визначного українського просвітителя, вченого-енциклопедиста, засновника Харківського університету Василя Назаровича Каразина (1773–1842 рр.). До маловивчених сторінок життєвого шляху цього діяча можна віднести його зв'язки з Одесою, яким дотепер не було присвячено комплексного дослідження (хоча вже з'явилася праця про місце В. Каразина в історії Миколаєва [1]). Зазначеній проблематиці присвячена лише розвідка відомого одеського дослідника Г. Д. Зленка, який встановив: В. Каразин безперечно «залишив свій слід в історії міста», однак констатував, що стосовно цього сліду залишається ще чимало нез'ясованого («Скільки часу провів Каразин в Одесі, з ким спілкувався тут, встановити наразі не вдалося». — пише Г. Зленко [2]). Метою цієї статті є визначення за опублікованими джерелами комплексу зв'язків В. Каразина з Одесою.

Діяльність В. Каразина була багатогранною. Він виступав як організатор освіти, державний та громадський діяч, вчений-природознавець, економіст та ін. Внаслідок цього зв'язки В. Каразина з Одесою (швидкозростаючим містом, яке вже у 1810-х рр. називали «ноюю Пальмірою») могли мати кілька аспектів. Передовсім В. Каразин відомий, як організатор освіти. Серед численних державних заходів, підготовлених В. Каразиним на цій ниві, було створення навчальних округів, які об'єднували «училища кількох сусідніх губерній, подібних між собою щодо місцевих особливостей» [3, с. 438]. 24 січня 1803 р. було підписано указ, в якому до «округу університету, що створюється у Харкові», належали: «Слобідсько-Українська, Орловська, Воронезька, Курська, Чернігівська, Полтавська, Миколаївська, Таврійська, Катеринославська губернії й землі Донських та Чорноморських козаків» [4, с. 422]. Таким чином,

Південна та Лівобережна й Слобідська Україна об'єднувалися в один округ з центром у рідному для В. Каразіна Харкові [4, с. 422]. Одеса на момент підписання указу належала до Миколаївської губернії [5, с. 272], однак незабаром увійшла до створеної 15 травня 1803 р. Херсонської губернії [6, с. 603]. Зміни навчальної підпорядкованості міста це не спричинило. Одеса протягом 27 років належала до Харківського навчального округу (до 1830 р., коли було створено Одеський навчальний округ) [7, с. 122]. Це спричинило своєрідний духовний зв'язок між Харковом та Одесою, що простежувався протягом усього XIX ст. (Так, опис урочистого обіду на честь Харківського університету в Одесі 17 січня 1859 р. розпочинався рядками: «Майже від самого заснування Одеса перебувала в духовному та моральному спілкуванні з Харковом» [8, с. 3] й не дивно, що зазначений обід закінчився «проголошенням тосту в пам'ять незабутнього В. Н. Каразіна» [8, с. 32–33].) Віднесення Одеси до Харківського округу, вочевидь, не було випадковим. Стан освіти в Одесі залишався в полі уваги В. Каразіна, навіть, під час його опали. Так 1820 р. в листі до царя В. Каразін писав, що через утиски чиновників було «вигнано з Одеси» «визначного діяча» ректора Рішельєвського ліцею абата Ніколя [9, с. 31].

Увага В. Каразіна до Одеси була викликана також його діяльністю, спрямованою на захист економічних інтересів України. Як український патріот, В. Каразін (навіть дореволюційні автори визнавали, що попри балканське походження предків «В. Н. Каразін може вважатися малоросом» [10, с. 486]) виступав проти використання України як сировинної бази та ринку збуту для промисловості Центральної Росії [11, с. 8]). Бажаючи виправити таке становище, В. Каразін 1811 р. заснував для поміщиків краю «Філотехнічне товариство», в яке, за словами Д. Багалія, В. Каразін «вклав масу своїх коштів та енергії» [12, с. 424–425]. Згідно «Правил» товариства, «першопочаткове коло дій його складають такі губернії: Катеринославська, Херсонська, Таврійська, Полтавська, Чернігівська, Слобідсько-Українська, Курська і Воронезька; а центр і місце зборів — Харків, який вже є центом торгівлі цих губерній і їхнього навчального закладу» [13, с. 58–59]. Таким чином, Одеса, як місто Херсонської губернії, теж входила до поля діяльності «Філотехнічного товариства». Одеса могла зацікавити

В. Каразіна, як центр транзитний (ще 1801 р. в листі до царя він звертав увагу на транзитні можливості Російської імперії — «постачати вироби Європи — Азії, й азійські багатства Європи найкоротшими шляхами» [14, с. 70]) й безперечно цікавила, як центр експортний (1813 р. у звіті товариству В. Каразін, говорячи про бідність губерній Слобожанщини та «Малоросії», позитивно оцінював «підкування монархів наших, які відкрили нам, серед інших благодіянь, такі виходи для виробів наших, як Таганрог та Одесу» [15, с. 454]). Цілком, можливо, що В. Каразін планував відкрити контору свого товариства в Одесі, однак, спроба відкрити таку контору в Москві для прямого збуту українських виробів 1815 р. зустріла відповідь з боку влади, «що влаштування комерційних контор та торгових оборотів у різних містах, не лише російських але й іноземних, виходить за межі кола [діяльності] вчених і економічних товариств...» [16, с. 200].

Серед почесних членів «Філотехнічного товариства», які належали до категорії «державних мужів», був і керівник Південної України та одеський градоначальник «Дюк Еммануїл Осипович де-Рішельє» [17, с. 487]. Як зазначає М. Тихий, серед осіб, яким В. Каразін надсилав надруковані 1811 р. за власний рахунок брошури «известий о филол. обществе», був «Дюк Еммануїл Осипович Рішельє, який ставився до цієї ініціативи з особливою симпатією» [18, № 5, с. 245].

1820 р. В. Каразін був серед ініціаторів створення «товариства для полегшення стану селян». Іншим більш радикальним провідником ідеї цього товариства був майбутній керівник південноукраїнського краю М. Воронцов [18, № 6, с. 343–346]. «...Я думаю увійти лише в таке товариство, яке буде мати на меті поступове, але не надто повільне або відкладене на далекі часи звільнення селян від рабства», — писав М. Воронцов до В. Каразіна в листі від 14 квітня 1820 р. [19, с. 253]. М. Воронцов взяв участь у передачі царю Олександрю I листа В. Каразіна, в якому останній повідомляв про ідею створення цього товариства [20, с. 366]. Ініціатива закінчилася невдачею й чимало осіб (в тому числі і В. Каразін), які підписали подання про створення товариства, постраждали від царського гніву, або відмовилися від своїх підписів. У листі до Олександра I 1820 р. В. Каразін дорікав, що через М. Воронцова, через свою

«англоманію», запросив до товариства «молодих демократів» [9, с. 20]. На відмову сприяння з боку М. Воронцова ремствував В. Каразин і у листі до Миколи I від 1826 р. [21, с. 536].

Як ініціатор створення вищезгаданих товариств, В. Каразин не міг не звернути увагу на засноване 1828 р. в Одесі «Товариство сільського господарства Південного краю Росії» (положення і статут були затверджені царем 2 жовтня 1828 р. [22, с. 873–877]), цілі та сфера діяльності якого були схожими на завдання, що їх ставив перед «Філотехнічним товариством» В. Каразин. Одеське товариство почало випускати свій часопис: спочатку — «Листки», а потім — «Записки» (В. Каразин ще 1820 р. писав про необхідність видавати часопис з питань господарювання, «що є наскільки необхідними, настільки і цікавими» [23, с. 332–333]).

В цей час В. Каразин перебував в опалі переважно в своєму маєтку Кручик на Слобожанщині. Проте на Півдні України служили його сини. Старший — Василь був поранений під Варною 1828 р., а потім — лікувався у шпиталі Севастополя. Відомо, що 1828 р. Варна була здобута армією під керівництвом М. Воронцова. До цього «достойного генерал-губернатора» (слова В. Каразина) того року писав і В. Каразин [24, с. 703], що могло свідчити про збереження приязних відносин між цими двома визначними діячами. Інший син В. Каразина — Філадельф служив у Миколаєві чиновником з особливих доручень штабу Чорноморського флоту [25, с. 499; 26]. Ф. Каразин намагався усіляко посприяти покращенню долі батька.

1826 р. В. Каразину було «дозволено... жити, де він забажає ...однак окрім С.-Петербургу... й з тим, щоб він утримувався від будь-яких суджень [щодо справ], які його не стосуються» [27, с. 449]. Неможливість отримання цілковитого помилування й відсутність звісток від синів сильно пригнічували його у цей час [28, с. 224]. Проте він міг подорожувати. Краєзнавець О. Й. Губарь звернув увагу автора цієї статті на згадку, що 1836 р. на шпальтах «Одесского вестника» (далі — ОВ) серед осіб, які прибули до Одеси від 11 до 15 вересня згадано «ст. [атського] рад. [ника] Каразина з Миколаєва». Він відбув «до Криму» в період з 18 до 22 вересня, повернувся до Одеси з Криму від 25 до 29 вересня й відбув з Одеси «до Харкова» в період з 2 до 6 жовтня 1836 р. [29]. Можливо, це був перший

візит В. Каразіна до Одеси. Це місто явно йому сподобалося. Коли під час відлучки В. Каразіна 1836 р. у його сільському будинку трапилася пожежа, за словами М. Тихого: «Каразін був змушений залишити Кручик ...з 1838 року усі статті та листи Каразіна підписані м. Харковом, Москвою або Одесою» [18, № 7/8. с. 36].

В. Каразіна пов'язувала з Одесою і дружба з редактором ОВ, нащадком гетьманських козаків Олександром Григоровичем Тройницьким (1807–1871 рр.). 1837 р. В. Каразін в листі до О. Тройницького схвально оцінив переклад давньоримської поеми Аріана «Періпл» (переклад здійснив правитель канцелярії одеського градоначальника А. Я. Фабр), виданий в Одесі. «Твір надруковано з відмінною красою, його сміливо можна показувати у Петербурзі і Лондоні — буде рекомендувати Одесу!», — відзначав палкий патріот Харкова [30, с. 562]. В. Каразіна надихало те, що переклад було надруковано після подорожі М. Воронцова 1836 р. по Чорному морю, здійсненої задля покращення судноплавства і торгівлі з Кавказом [31, с. 224–230]. «Будемо чекати на іншого Періпла!» — відзначав він [30, с. 562].

Того ж року, за відомостями ОВ, В. Каразін в період від 31 серпня до 3-го вересня прибув до Одеси «з Полтави» [32]. «Скільки разів я, старець харківський, бував у конторі вашого «Вестника» з однією лише метою, щоб з вами познайомитись! Однак на нещастя приходив завжди невчасно. Це тим більш неприємно, що, як говорять, і вдома застати важко», — розпочав лист до О. Тройницького від 18 вересня 1837 р. В. Каразін, в якому, зокрема, просив опублікувати свою статтю «Уривок з роздумів про чорноморську торгівлю». Зворотна адреса листа: «Одеса на Преображенській, буд. Попова» [30, с. 562–563]. Наразі неясно, де саме був розташований цей будинок. Коли у 1837 р. В. Каразін залишив Одесу, газета не повідомила. Це було до початку епідемії, принесеної до Одеси восени того року («Знайомлячись й потім прощаючись з вами, я не передбачав, що східна виразка буде перешкодою для наших зв'язків!», — писав В. Каразін до О. Тройницького 5 березня 1838 р.). В. Каразін дописав до раніше поданої О. Тройницькому статті уривок, в якому, звертаючись до поміщиків українських губерній, що зібралися обговорити успіхи «відпуску до Одеси пшениці та

сала», зазначав: «Ми живемо і споживаємо по-європейські, але доходи для життя добуваємо по-скіфські» (ці слова В. Каразина І. Крип'якевич вважав вельми важливими для розуміння стану вітчизняної економіки ХІХ ст. [33, с. 255]), пропонуючи, як вихід, вступати до «Флотехнічного товариства», щоб з часом перейти до експорту не сировини, а промислової продукції. В. Каразин також просив опублікувати у «одеській газеті» ще дві свої розвідки (статтю про експорт та оголошення про алкоголь) [30, с. 563]. Однак тоді статті за підписом В. Каразина на шпальтах ОВ не з'явилися.

1839 р., прохаючи «цілковитого помилування», В. Каразин в листі до царської доньки Марії Миколаївни згадав, між іншим, що бачив її чоловіка «підчас його прогулянок по Одесі» [18, № 7/8, с. 40]. Коли в серпні 1839 р. Микола І дозволив В. Каразину відвідувати усі міста імперії «окрім столиць», останній в листі до О. Бенкендорфа писав: «гірке становище моє залишилося тим самим (я і до цього часу безперешкодно мешкав у селі та в губернському місті та їздив також безперешкодно до Києва та Одеси)» [34, с. 26].

Від 1839 р. ґрунтовні дослідження Василя Назаровича почали публікуватися в Одесі у «Листках» вищезгаданого Товариства сільського господарства Південної Росії. У цих «Листках» (які тоді мали статус «Прибавлений к «Одесскому вестнику») були вміщені розвідки В. Каразина: «Про лісівництво та лісорозведення», «Про хімічні перетворення», а також повідомлення: «Нова ідея В. Н. Каразина щодо виноробства» [35]. На початку першої з них була примітка редакції: «Стаття ця вже була надрукована у 48 та 51 номерах «Харьковских ведомостей» 1838 р. Тут, за бажанням поважного автора, її вміщено з деякими правками й доповненнями, ним зробленими. Бажаємо від усього серця успішного втілення його добромисної мети» [35].

У 1842 р. три публікації за підписом В. Каразина з'явилися на шпальтах ОВ, на цікавий зміст яких звернув увагу Г. Зленко [2]. Перша — «Про нове відкриття в Англії, котре однак є повторенням російського винаходу 1809 р.» про те, як свого часу, працюючи над удосконаленням горілчаного виробництва, В. Каразин, вирішив використати силу пара для руху човна, однак не завершив своїх досліджень. Говорячи про свої численні

досліди, В. Каразин із самоіронією писав: «Як першій вихованець хімії та природничих наук, який потрапив до нашої України, й через пристрась до них з дитинства, я був та залишаюся вельми поганим господарем. Переходячи невпинно від одного предмету до іншого, я любив досліджувати причини явищ, робити досліди, не маючи на увазі економічних результатів, бо вони б відвернули мене від науки» [36]. Другою публікацією був «Лист до редактора» про астрономічні спостереження автора за місячним саявом, що мав підпис: «30 липня. Одеса» [37]. Отже, влітку 1842 р. В. Каразин знов відвідав Одесу. У третій публікації під назвою «Кавуни» йшлося про засоби збереження кавунів, виготовлення з них вина та інших виробів [38] (серед поданих до ОВ, але неопублікованих матеріалів В. Каразина М. Тихий згадував статтю «Про спалення вугілля з розрахунком» [18, № 7/8, с. 38]).

Вищезгадана стаття про кавуни, згідно бібліографічних покажчиків праць В. Каразина, була його останньою прижиттєвою публікацією у пресі. Показово, що, згідно тих самих покажчиків й праці М. Тихого, в Одесі 1842 р. вийшла друком й остання прижиттєва книжка Василя Назаровича, яка мала назву «Несколько предложений доброго гражданина». До книги входили три праці В. Каразина, а в присвяті на її початку було зазначено: «...Одеса в кінці серпня 1842 року» [18, № 7/8, с. 55–56; 39, с. 22]. Цілком можливо, це вказувало не на місце видання (в покажчиках тогочасних одеських видань зазначену книгу не згадано), а на місце укладання збірки.

Восени 1842 р. В. Каразин відвідав Крим і, дослідивши стан місцевого виноробства, склав докладні нотатки «південного берега Тавриди» [40, с. 661–669]. Проте вже 17 листопада 1842 р. Ф. Каразин надіслав О. Тройницькому з Миколаєва довгого листа, який починався так: «Ви знали статського радника Василя Назаровича Каразина. Його вже нема! ...Повертаючись з Криму... він захворів у Миколаєві та помер на моїх руках 4-го числа цього місяця о 8-й годині пополудні» [30, с. 564]. Ф. Каразин прагнув зробити ім'я свого батька «хоча б якоюсь мірою відомим цьому світу, який не хотів познати його за життя». «Здійснення цієї мети, — писав О. Тройницькому Ф. Каразин, — я розпочинаю зверненням до вас... з проханням помістити у «Вестнике», який ви видаєте, відомості про його

смерть, пояснивши, хоча б декількома словами, хто він був». Ф. Каразин додав до цього листа коротку біографію батька із проханням пообіцяти читачам ОВ у майбутньому опублікувати «докладну біографію» В. Каразіна, якщо на це буде дозвіл начальства [30, с. 565–572].

28 листопада 1842 р. ОВ повідомляв: «Ми отримали з Миколаєва звістку про те, що там 4 листопада в 8 г. п. помер член багатьох наукових товариств й правитель справ «Філотехнічного товариства», статський радник Василь Назарович Каразин, один з людей по-справжньому визначних в історії просвітництва Росії». Невідомий автор некрологу (вочевидь, редактор газети) згадав провідну роль В. Каразіна у заснуванні Міністерства народної освіти та Харківського університету та звернув увагу на працю покійного вченого, відзначаючи: «...він діяв до самих своїх старих років з невтомною самовідданістю й з вражаючою наполегливістю. Ще теперішнім літом він був у Одесі й виїхав звідси в Крим для здійснення, за запрошенням Міністерства державного майна, дослідів щодо однієї з тисячі своїх пропозицій — покращення російських вин. Смерть припинила його дні на зворотному шляху з Криму, на 70-му році від народження. Мешканці Харкова, де він переважно жив та діяв, не забудуть усього того, що він зробив для процвітання їх міста й пам'ять про нього буде зберігатися посеред них, як про одного з найповажніших та найнаполегливіших співгромадян». Газета обіцяла читачам у майбутньому опублікувати біографію В. Каразіна [41]. Однак цього здійснено не було. Вочевидь, Ф. Каразин не отримав у столичних чиновників «благословення» на її публікацію. ОВ виявився одним з небагатьох часописів, який наважився опублікувати некролог В. Каразіна. Так, М. Тихий згадав, що «19 грудня того ж [1842] року в 101 № «Московских ведомостей» вміщено передрукований з «Одесского вестника» некролог» [18, № 7/8, с. 56], зазначивши, що навіть харківські видання за 1842 р. «взагалі промовчали про смерть В. Н. Каразіна» [18, № 7/8, с. 56].

Таким чином, взаємини В. Каразіна з Одесою були зумовлені низкою причин, зокрема: перебуванням у цьому місті та інших містах Південної України його родичів та однодумців, розвитком місцевої освіти та ін. Проте головну роль у досить тісних зв'язках В. Каразіна з Одесою, особливо в останній пе-

ріод його життя, відіграла зростаюча роль Одеси для усіх українських земель, як головного порту для експортної продукції та своєрідного економічного та культурного «містка до Європи», а також наявність у Одесі часописів (ОВ та «Листков Общества сельского хозяйства южной России»), в яких В. Каразин прагнув публікувати свої праці з наукової та соціально-економічної проблематики. У цій розвідці, звичайно, не можна висвітлити усіх зв'язків В. Каразіна з Одесою. Залишаються нез'ясованими, ще чимало їх аспектів (не повністю окреслено коло одеських знайомих В. Каразіна, його «одеські адреси» та ін.), які чекають на своє вивчення.

Джерела та література

1. Дешко Л. О. Каразіньська каплиця. — К., 2009. — 84 с.
2. Зленко Г. Украинский Ломоносов: К 220-летию со дня рождения В. Н. Каразина // Вечерняя Одесса. — 1993. — 9 февраля.
3. Полное собрание законов Российской империи (далі — ПСЗРИ). — Собр.1. — Т. 27. — № 20.597.
4. ПСЗРИ. — Собр.1. — Т. 27. — № 20.598.
5. ПСЗРИ. — Собр.1. — Т. 27. — № 20.449.
6. ПСЗРИ. — Собр.1. — Т. 27. — № 20.760.
7. Гребцова І. С., Хмарський В. М. Освіта, наука, культура // Історія Одеси. — Одеса, 2002.
8. Празднование годовщины основания императорского Харьковского университета, 17-го января 1859 г., в Одессе. — Одесса, 1859.
9. Записка В. Н. Каразина, представленная императору Александру I чрез министра внутренних дел гр. В. П. Кочубея // Русская старина (далі — РС). — 1871. — № 1.
10. Срезневский В. Каразин, Василий Назарович // Русский биографический словарь. — Т. [Ибак — Ключарев]. — СПб., 1897.
11. Винар Б. Розвиток української легкої промисловості. — Денвер, 1955.
12. Багалеї Д. Каразин Василий Назарович // Энциклопедический словарь / под. ред. Брокгауза и Эфрона. — Т. XIV (27) [Калака — Кардаш]. — СПб., 1895.
13. Правила Філотехнічного товариства // Україньська економічна думка: Хрестоматія. — К., 1998.
14. Первое писание В. Н. Каразина к императору Александру I-му. 22 марта 1801 года // РС. — 1871. — № 7.
15. Переписка В. Н. Каразина с графом Аракчеевым // Сборник исторических материалов, извлеченных из архива первого отделения собственной Его Императорского величества канцелярии (Далі — СИМИ...). — СПб., 1876. — В.1.

16. Письмо О. Козодавлева к В. Н. Каразину по поводу устройства в Москве конторы Филотехнического общества // РС. — 1901. — № 7.
17. Переписка В. Н. Каразина по Филотехническому обществу (1814–1818 гг.) // СИМИ... — СПб., 1889.
18. Тихий Н. В. Н. Каразин (Его жизнь и общественная деятельность) // Киевская старина. — 1905. — № 5, 6, 7/8.
19. Дубровин Н. Письма главнейших деятелей в царствование императора Александра I (1807–1829 год). — СПб., 1883.
20. Записка, препровожденная мая 5-го дня 1820 года к императору Александру Павловичу графом М. С. Воронцовым и князем А. С. Меншиковым, чрез руки статс-секретаря графа Каподистрия // РС. — 1871. — № 3.
21. Записка В. Н. Каразина, представленная императору Александру I чрез министра внутренних дел гр. В. П. Кочубея // РС. — 1871. — № 1.
22. ПСРПИ. — Собр.2. — Т. 3. — № 2320.
23. Василий Назарович Каразин (1773–1842 г.). Об ученых обществах и периодических сочинениях в России // РС. — 1871. — Т. 3.
24. Срезневский В. И. К биографии В. Н. Каразина. Письма В. Н. Каразина П. И. Кеппену // РС. — 1904. — № 9.
25. С-ий В. Каразин Филадельф Васильевич // Русский биографический словарь. — Т. [Ибак — Ключарев]. — СПб., 1897.
26. Березюк Н. М. Достойные своего рода (к семейному портрету Каразиных) // UNIVERSITATES. Наука и просвещение. — 2003. — № 1.
27. Мурзанов Н. А. О неутверждении В. Н. Каразина в должности // РС. — 1905. — № 5.
28. К биографии В. Н. Каразина // РС. — 1902. — № 4.
29. О приехавших в Одессу и выехавших из оной лицах, с 11-го по 15-е сентября // Одесский вестник (далі — ОВ). — 1836. — 16 сентября; О приехавших в Одессу и выехавших из оной лицах, с 18-го по 22-е сентября // ОВ. — 1836. — 23 сентября; О приехавших в Одессу и выехавших из оной лицах, с 25-го по 29-е сентября // ОВ. — 1836. — 30 сентября; О приехавших в Одессу и выехавших из оной лицах, с 2-го по 6-е октября // ОВ. — 1836. — 7 октября.
30. Из бумага Александра Григорьевича Тройницкого // Русский архив. — 1894. — № 3.
31. Зисерман А. Воронцовский «Перипл» Черного моря // Русский архив. — 1894. — Т. 2. — № 6.
32. О приехавших в Одессу и выехавших из оной лицах, с 31 августа по 3-е сентября // ОВ. — 1837. — 4 сентября.
33. Крип'якевич І. П. Історія України. — Львів, 1990.
34. Дубровин Н. Граф А. Х. Бенкендорф и В. Н. Каразин // РС. — 1903. — № 4.
35. О лесоводстве и лесоразведении // Листки Общества сельского хозяйства южной России (далі — ЛОСХЮР). — 1839. — № 2. —

- С. 87; О химических превращениях // ЛОСХЮР. — 1840. — № 1. — С. 63; Новая идея В. Н. Каразина касательно виноделия // ЛОСХЮР. — 1840. — № 2.
36. Каразин В. О новом открытии в Англии, которое однако есть повторение русского изобретения // ОВ. — 1842. — 29 апреля.
37. Каразин В. Письмо к редактору // ОВ. — 1842. — 1 августа.
38. Каразин В. Арбузы // ОВ. — 1842. — 26 августа.
39. Тихий Н. Литература о В. Н. Каразине // КС. — 1905. — № 10 (Приложения).
40. Каразин В. Н. Беспристрастный взгляд на южный берег Тавриды и на его произведения // РС. — 1872. — № 4.
41. ОВ. — 1842. — 28 ноября.

Анотації

Гончарук Т. Г. В. Н. Каразин (1773–1842 гг.) и Одесса: к истории связей основателя Харьковского университета и «новой Пальмиры».

В статье исследуются связи основателя Харьковского университета В. Н. Каразина с Одессой. Рассматривается публицистическая деятельность В. Н. Каразина на страницах одесских периодических изданий.

Goncharuk T. G. V. N. Karazin (1773–1842) and Odessa: to histories of the relationships of the founder Kharkov university and «new Palmira».

The article deals with the research of the relations of V. N. Karazin with Odessa. Author considered publications of V. N. Karazin on pages of Odessa press.